

UČITELJSKI TOVARŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja vsak mesec po celi poli. Velja za celo leto v tiskarnici in po pošti 1 gld. 50 kr. nov. dn., za pol leta 80 kr. nov. dn.

Tečaj I.

V Ljubljani 1. kimovca 1861.

List 9.

Kakšnih prememb bi bilo treba, da bi se slovenske ljudske šole na čisto narodni podlagi osnovale?

Spisal Jož. Nadkupski.

V 6. listu „Tovarša“ smo brali izverstin sostavek: „Kaj naj se uči v naših ljudskih šolah.“ — Kratek je, — ali kdor ga razumé, najde v njem polne knjige. Pisal ga je mož, kateri namesto širokega žitnega polja naj bolj moko tega žita o kratkem za pokus podaja. — Naj bo tudi meni pripuščeno, da kratko odgovorim na zgoraj postavljeno vprašanje!

Naše narodne ljudske šole so za narod, to je, za Slovence. Ako se toraj hoče, da jih narodne imenujemo, moramo jim podeliti naj bolj poglobitno stvar narodnosti, in ta je jezik, naš gladki in premili slovenski jezik, duh naroda in naj dražši dar božji. — Zatega voljo moramo naj pred skerbeti, da bodo naše šole zunaj in znotraj osnovane na podlagi našega materne jezika, to je, da bodo slovenske. Ze napisi na šolskih hišah, na pojedinih razredih, zapisniki, razredbe učencov, povabila k očitnim preskušnjam, šolski red, šolske postave i. t. d. naj bi se vse napravljalo v slovenskem jeziku. — Kar se pa tiče šolskih knjig, moramo povedati, da sedanje današnjim terjatvam niso v vsem ugodne. — Kerščanski nauk naj bi se učil po vseh razredih čisto po slovenski. Boga poznovati naj se otrok vadi v tistem jeziku, ki ga je z naj prvo materinsko hrano v se zajemal. Otroka siliti, da si, namesto Boga v svojem jeziku poznovati, le ptuji nemški jezik v glavo vbijati mora,

in se k temu znabiti še s palico sili, je gotovo velik greh zoper človeško natoro in zdaj tudi zoper postavo našega sl. ministerstva, katero nam veli, rekoč: „Nirgends soll die deutsche Sprache, wo sie nicht Muttersprache ist, als Mittel zur Erlernung derselben beim Religionsunterrichte angewendet werden!“

Kje so časi, ko smo se večidel vsi tresli, kadar nas je čakala palica (štaberle), ker se biblijske povestnice dobro po nemški nismo naučili! —

Molitve v šoli in cerkveno petje naj otroci Bogu, svojemu ljubemu očetu, vselej prinašajo v svojem milem, domačem jeziku, kateri jim naj pred in naj gorkeje navdaja s pobožnostjo nedolžne serca.

Dalje svetujem, da naj bi bile tudi vse druge knjige za ljudske šole čisto slovenske, ne pa z nemščino namešane. Tako naj bi se sestavil slovenski Abecednik in se imenoval početnica (Fibel); ravno tako naj bi se osnovalo tudi prvo in drugo berilo s slovniško doklado na koncu po izgledu hervaških in nemških šolskih knjig.*) Samo razdelkov nam ni treba preveč, temuč le toliko, da šola doseže svoj namen. —

Tretje slovniško berilo za 4. razred pa naj bi bilo še bolj popolnoma.

Tudi številiti ali rajtati naj bi se učilo po slovenski. Ako mora otrok nemško nalogo naj pred na slovensko predstavljati, da jo more prav razumeti in zrajtati, je to potrata časa in nepotrebno glušenje za učenca. — Tako bi slovenski jezik, kateri naj bi bil povsod za kerščanskim naukom na prvem mestu, dosegal časoma svoje zaželjene pravice.

Kaj pa z nemščino? Tudi nemškega jezika naj se učenci učé v poglavnih šolah, toda po pameti, da jih ne bo merzliza stresla, kadar bi se jim naznanilo, da se bodo ptujega jezika učili. — Mi poštene Nemce spoštujemo, jih ljubimo, in njih jezik se nam ne pristudi, če se ga previdno učimo. Le to nam merzi, če nam kdo nemščino silama tlači v glavo, — naj drajšo domačo reč — naš mili materni jezik — pa zatira in uničuje.

*) Prvo in drugo slovensko berilo smo ravno kar dobili. Književnost tega lista ji naznanja. Vredn.

Pošteni Nemci tudi ne mislijo in ne delajo tako, temuč tudi spoštujejo naše pravice; saj drugače bi ne bili omikani ljudje, če bi ne ljubili svojega bližnjega.

Nemški jezik naj bi tedaj nikakor ne spodrival slovenskega, temuč naj bi se naravno, to je, na narodni podstavi in prav praktično učil, ne pa samo s suhimi, nerazumljivimi nemškimi pravili, s penitenco, s palico i. t. d. — V tretjem razredu poglavnih šol naj bi učenci dobili 1. del praktične slovnice nemškega jezika, in sicer vse po slovenski z lahkimi nemškimi vajami, da bi jih otroci predstavljali in se v slovnici za nemški jezik urili. V četrtem razredu naj bi se jim dal 2. del prakt. slovnice za nemški jezik s pridjanim nemškim berilom. Ravno tako naravno naj bi se učenci tudi časoma vadili kaj po nemški spisovati; in stavim, da bi se več naučili, kakor če bi se jim učitelj vedno grozil s palico in z drugimi neslanimi kaznimi. Ako se otroci v poglavni šoli le toliko nemškega jezika naučé, da se nekoliko pripravijo za obširnejši uk, kateri jih čaka v višjih šolah, če gredo naprej, — je poglavna šola zastran nemškega jezika prav dosti storila, in več se od nje tirjati ne more.*) Kdor pa se hoče nemškega jezika bolj na tanko učiti, naj se ga posebej uči. Ljudska šola mora skrbeti za splošno srečo vsega naroda, ne pa za naše posamezne nemčune, kateri nikakor ne morejo razumeti, da bi bilo prav, če ni vse od glave do nog „deutsch“.

Nektere vodila dobrega učitelja.

Dobri učitelj pozná na tanko imenitnost svojega poklica; on dobro vé, da so mu dragi biseri v skerb in varstvo zročeni, in da mu je ž njimi tudi zročena osoda prihodnjega naroda. Učitelj je toraj rejnik in vodnik mladih cerkvenih in državljanskih udov, ktere mora pripravljati, da postajajo dobri kristijani in državljani.

Dobremu učitelju pa ni dosti, da le svojo nalogo pozná, ampak si tudi prizadeva, da svoje dolžnosti zvesto spolnuje. Ravná se, postavim, po takih le vodilih:

*) Skušnja nas uči, da sama poglavna šola, naj že nemčuje kolikor more, naših dečkov ne izuri v nemščini toliko, da bi jim kaj prida koristila, če potem šolo na kol obesijo. Vredn.

1. Dobri učitelj se ogiba in varuje postopanja in pohajkovanja po gostivnicah in tudi po drugih nepotrebnih krajih, in gre vsaki večer o pravem času počivat. Utrujen duh potrebuje počitka, da se opomore in okrepi za novo delo. Počitek pa se duhu in telesu zvečer bolj prileže, kakor pozneje proti jutru. In če se večerno postopanje poštenemu človeku ne podá, koliko manj se še to spodobi učitelju, kateri mora z besedo in djanjem lepo kerščansko življenje kazati in vsi soseski biti lep izgled. Star učitelj je nekdaž rekel: „Učitelj, ki rad ponočuje znabiti še dobro uči, toda kot rejnik pa več ne služi!“ —

2. Dobri učitelj rabi juterne ure za svoje izobraženje. „Rana ura, zlata ura.“ Zjutraj je glava lahka, ker je še ne težijo skerbi in misli, in duh še ni raztresen, in je toraj pripraviši in zmožnejši za vsako delo. — Po juterni molitvi, ktere pobožni učitelj nikoli ne opušča, vzame on to ali uno šolsko pomočno knjigo v roko, in jo počasi in pazno prebira; kar dobrega v nji najde, si dobro zapomni, in pri prvi priložnosti pri učenju poskuša. Ako mu je skušnja utečna, si to s svojimi preuredbami in opombami v dnevnik zapiše, in tako množi svoje vednosti, katerih mu ni nikoli od več.

3. Dobri učitelj se vselej za nauk zvesto pripravlja. Nekdo je svoje dni verlega učitelja vprašal, koliko ur on vsaki teden za učenje porabi. „Štirideset,“ odgovori učitelj. — „Oho, to je preveč!“ reče prvi. — „Zakaj! dvajset jih potrebujem za učenje, in ravno toliko za pripravljanje,“ odgovori učitelj. — Pri pripravljanju učitelj premišljuje, kaj bo učil, in če razumé, kar bo učil. Ako učitelj sam ne razumé tega, kar uči, tud učencom razložiti in dopovedati ne more. Dobri učitelj premišljuje, kako bo ta ali uni predmet razdelil, da si ga bodo učenci lažje prisvojili, ker malim se mora le po malem dajati. Dalje tudi preudarja, ktere reči bo treba ponavljati, ktere dostavljati, da bo vse na pravo podlago, kakor kamen na kamen, stavil, in terdno stavbo vednosti sozidal. Zadnjič še pomisli, ktere vednosti bodo njegovim učencom naj potrebnejše, in s kterimi si bodo v življenju naj bolj pomagali. —

4. Dobri učitelj ne zamuja šolskega časa, ampak skerbí da je še pred šolsko uro v šoli. On vé, da potem tudi učenci raje in o pravem času dohajajo. „Beseda gane, izgled vleče,“ — tudi tukaj velja. Učitelj pa ima tako tudi naj lepšo priložnost nagnjenja učencov spoznavati, ker s svojim obna-

šenjem pred naukom deloma pokažejo, kako se tudi zunaj sole vedejo, kadar jih učitelj viditi ne more.

5. Med naukom dobri učitelj skerbi, da vsi učenci ravno in spodobno sedé in mirno pazijo na to, kar se uči. Da pa učitelj to lažje doseže, uredi nauk tako, da se vsi učenci ob enem podučujejo, to je, da vsakemu odkaze svoje delo. Če ima učence v dva reda razdeljene, naredi, da postavim, ta čas, dokler manjše brati uči, večji pišejo s table, ali kaj družega iz kakega berila, ali če so že bolj izurjeni, tudi iz glave kaj na papir; kadar večji berejo pa manjši prepisujejo čerke, besede in stavke, ktere jim na šolsko tablo zapiše. Ravno tako ravna pri številenji. Kadar večji pismeno številijo, pa manjši učenci čerte in številke s šolske table prepisujejo; pri številenji iz glave, pa večji učenci težje rajtenge izdelujejo, manjši pa bolj lahke, in sicer iz tistega števila, katerega vsi dobro poznajo. V sadjoreji in sviloreji in sploh v kmetijskem delu bistri učitelj podučuje večidel le umnejše in večje učence; ker pa tudi manjše učence take reči veselé, jim dá kmetijsko orodje, zlasti kar ga poznajo iz Abecednika, naštevati in razločevati.

(Dalje prih)

Koliko računskih načinov naj se pri začetnem nauku o računanju ali rajtanju razločuje in vadi.

(Dalje.)

Ako pa soštevansko nalogo obrnemo, če namreč učencu znesek in eno iz med dveh števil, iz katerih je sestavljen, povemo, in mu rečemo, da naj drugega števila išče, postane iz tega ali odštevanska ali razločevanska naloga. Kadar iščemo namreč poglavitnega števila, rabimo odštevanje, kadar pa iščemo doklade, rabimo razločevanje. Kakor se pri soštevANJI poglavitno število in doklada ločita, tako se mora tudi tukaj število ločiti, kadar se po njem poprašuje. Tedaj je pri odštevanji vse drugačno vprašanje, kakor pri razločevANJI. — Soštevanska naloga bi bila:

a) Janez služi na leto 38 gl., Nace pa ima 6 gl. na leto več. Koliko služi Nace več, kakor Janez?

Tukaj je Janezovih 38 gl. poglavno število, in Nacetovih 6 gl. doklada. Ako pa nalogo obrnemo, in prašamo po poglavnem številu, to je po 38 gl., ktere Janez služi, bi bila naloga:

b) Nace ima na leto 44 gl., Janez služi pa 6 gl. manj; koliko tedaj služi Janez na leto?

Tukaj se mora teh 44 gl. za 6 pomajšati, da moremo na vprašanje odgovoriti, ali pa od 44 gl. se mora 6 odšteti. Odštevamo tedaj, kadar prašamo po glavnem številu. Če pa prašamo po dokladi v soštevanski nalogi, namreč po 6 gl., pa iščemo števila, za katero je Nacetovih 44 gl. manj, kakor Janezovih 38; ali za koliko je Janezovih 38 gl. manj, kakor Nacetovih 44 gl., iščemo tedaj razločka med tema dvema števila, in naloga bi bila taka le:

c) Janez služi 38 gl., Nace pa 44 gl.; koliko služi Janez manj, kot Nace?

V prejšnji nalogi (b) smo mogli od 44 gl. 6 odvzeti, da smo zvedili, koliko goldinarjev ima Janez. Da pa moremo odgovoriti na vprašanje v poslednji nalogi (c), nam ni treba drugega, kakor da iščemo, koliko goldinarjev še Janezu manjka, da bo po tem toliko imel, kakor Nace, ali koliko moramo k 38 gl. prišteti, da jih bo 44. — To pa ni soštevaje, pa tudi ne odštevaje. Tedaj ste le dve nalogi, kakor tudi opravili, ktere tukaj rabimo, med sabo različni. Sicer vsakikrat odštevamo, kadar iščemo razločka od večjih števil. Tega smo se tako navadili, da še ne pomislimo, da se tako pravi po ovinkih hoditi. Če hočemo pametno ravnati, bomo po tej poti le tačas postopali, kadar homo hitreje svoj namen dosegli.

Preudarimo sledeče: Jože ima 1 gl. (100 kr.); če tedaj Janezu posodi 96 kr., koliko mu še ostane?

Tu je pač naravno, da se mora tih 96 kr. od 100 kr. odvzeti. — Če pa bi bila naloga tako le: Jože ima 1 gl. in Janez 96 kr. Koliko ima Janez manj, kakor Jože? Tu bi bilo smešno, če bi 96 kr. od 100 kr. odjemali. Iz tega se lahko vidi, kako hodimo po ovinkih, kadar odštevamo, ko bi imeli razločka iskati. Le kdor bi nepremišljeno rajtal, bi tu odšteval. Premišljeno pa bi se tako le rajtalo: Če ima Janez 96 kr., mu manjka še 4 kr., da nima toliko, kakor Jože, in se razločka tako išče, da se najde število, ktero se mora manjšemu

številu pridjati, da postane tako veliko, kakor drugo. Kdor bi ne premislil na tanko, kaj se tu godí, bi lahko mislil, da došteva, ker vendar le samo zavoljo tega mislimo tu na poštevansko nalogo in njeni odgovor, da moremo lažeje odgovoriti na dano nalogo, — tedaj iz poštevavanja izpeljujemo odgovor. Podobno je to skoro deljenju in zapopadenju. N. pr.: Če hočemo hitro odgovoriti, kolikrat je 4 v 32, se spomnimo, koliko je 4krat 8. —

Takošnje naloge v razločevanju se tedaj lažeje izpeljujejo, če postopamo po naravnem potu. To velja pri vseh takih nalogah, pri katerih je razloček majhno število, ktero se lahko najde, če tudi danih števil ne odštevamo. Učenik, ki praktično podučuje, rabi take naloge le zato, da se učenci djansko vadijo števila primerjati; posebno rabi to pri manjših številih in sicer toliko bolj skerbno, ker pri večjih nalogah se razloček samo pri izpeljevanju nalog naznanja, — izrajta pa se po odštevanju. Ako pa se vidi, da bo pri nalogah v razločevanju razloček večji, kakor ktero imenovanih števil, takrat pa bolj kaže, da se rabi odštevanje. Vendar pa moramo skrbeti, da se učenci zavedó tega, kar delajo.

Če je, n. pr., ta le naloga: Tone je 16 let star, njegov oče so pa 52 let stari; za koliko let so oče starji, kot Tone? — Tukaj bomo tako le postopali: Iskati moramo, za koliko je 52 let več, kot 16 let, — in to najdemo, ako 16 od 52 odštejemo. 16 od 52 ostane 36, — tedaj so oče 36 let starji, kot Tone. — Se vé, da se morajo učenci, preden rabijo to premenjenje, poprej prepričati, da se pri odštevanju ravno tisti odgovor dobi. To pa bodo učenci dobro razumeli, če jih opomnimo na to, kar jih je skušnja učila. Sicer pa se ta reč tudi drugače dá razločevati in razjasnovati, p. tako le: Učenik naj naredí na tablo dve čerti, eno daljšo memo druge, ktere naj premeni; potem naj odreže od daljše čerte tisti del ali kos, kateri je ravno tako dolg, kakor krajša čerta; — del pa, kateri je ostal, je tisti del, za kterege je daljša čerta bolj dolga, kakor druga. Potem naj se ravno tako dve čerti primenite. Da bi se vidilo, za koliko je število memo števila večje, ni treba družega, kakor od večjega števila toliko odvzeti, kolikor je manjšega števila. To pa se naj hitreje tako zgodi, če manjše število od večjega odštevamo. Z odštevanjem se tukaj števila s števili primerjajo.

Razločevanje pa neha biti posebno opravilo, kadar so števila tako velike, da moramo razločka po odštevanji iskati.

Ravno tako in zavoljo enacega namena, kakor smo govorili od odštevanja in razločevanja, hočemo tudi množenje, deljenje in zapopadanje preudarjati. To troje opravil je v ravno takšni zavezi med sabo, v kakoršni so zgoraj omenjene. Če pa množenje, deljenje in zapopadenje bolj preudarimo, se nam bo lastovitost vsacega teh 3 opravil veliko bolj na tanko pokazala, kakor je bilo pri prejšnjih. Ako učenci ne poznajo razločevanja kot posebnega opravila, in ž njim tako ravnaajo, kakor z odštevanjem, ker je enacega pomena, je sicer nauk pomanjkljiv, vendar pa ni ravno zgubljen, ker take naloge sploh niso tako važne in pomenljive.

Vse drugače je pa pri zapopadenji. Ako temeljito podučujemo, je treba, da se zapopadenje in deljenje dotočno ločite, in da se z vsakim teh opravil po njegovi osebnosti ravná. Deljenje in zapopadenje se ločite, ker se pri naštevanji naštevanec in naštevavec ločita. Vidi se, da je tukaj bolj potrebno, da se dve števili ločite, kakor da se pri soštevanji loči poglavitno število in doklada. To se tako vé, da je 3 in 4 ravno toliko, kolikor 4 in 3; da je pa 3krat 4 ravno toliko, kolikor 4krat 3, se ne razumé samo po sebi. Dasiravno je $4 \times 3 = 3 \times 4$, je pa vendar 3×4 drugače, kakor 4×3 . $3 \times 4 = 4 + 4 + 4$ in 4×3 je $= 3 + 3 + 3 + 3$. Če primne števila množimo, je še bolj potrebno, in očitnejše se po kaže, zakaj se morata izdelovavca razločevati.

Djanske naloge bodo to reč bolj pojasnile. N. pr.: 1 lot velja 5 kr.; koliko velja 9 lotov?

Učenec, kateri je slabo podučen ali če brez premislika rajta, bo odgovoril: Če 1 lot velja 5 kr., bo veljalo 9 lotov 5krat 9 ali 45 kr. Pazljivi učenec pa bo tako le odgovoril: Če 1 lot velja 5 kr., velja 9 lotov 9krat po 5 kr. ali 45 kr. Učenci kmali zapazijo, da je pri takšnih nalogah naštevanec zmirom primno število, in da ima izdelek ravno tisto ime, da pa naštevavec nima imena. Skušnja jih tudi zgodaj prepriča, da ne smejo pri izpeljevanji izdelovavcov preminjati. Premeniti se le ta čas smeta, kadar hočemo nalogo zrajtati, če je zavoljo tega številjenje kaj polajšano. Učenik pa, kateri si prizadeva, da dobro podučuje, skerbi, da se učenci zavedó, da se je tu nekaj spremenilo.

Če se pa, kakor se iz tega vidi, naštevavec in naštevavec morata tako na drobno razločevati, se pa tudi morata ravno tako na drobno razločevati, kadar se po njih praša. To se zgodi pri deljenji in zapopadenji. Pri deljenji se namreč praša po naštevancu, pri zapopadenji pa po naštevavcu.

Ako p. rečemo, da 6krat 7 gl. = 42 gl., lahko nalogo obrnemo in vprašamo: a) Ktero goldinarsko število se mora 6krat vzeti, da dobimo 42 gl.? — b) Kolikrat moramo po 7 gl. vzeti, da dobimo 42 gl.?

Ako vprašamo, ktero število se mora 6krat vzeti, da se dobi 42, je to vse eno, kakor bi rekel: Koliko je 6. del od 42? — Ako pa vprašam: Kolikrat moram 7 vzeti, da dobim 42? je vse eno, če rečem: Kolikrat je 7 v 42? — Tistemu, kateri nepremišljeno rajta, je vse eno, če se vpraša: Koliko je 5. del od 30, ali pa kolikrat je 5 v 30; ker obakrat dobi ravno tisto število. Kdor pa po pameti rajta, temu te dve nalogi vse kaj drugega, med sabo različnega, pomenite; še celó odgovor se mu ne zdi pristojin. Nevednemu to dopovedovati, ni drugega treba, kakor da se številom imena dajo. Iz prve naloge dobimo tedaj to le: Koliko je 5. del od 30 gl.? Iz druge: Kolikrat je 5 gl. v 30 gl.? — Tukaj se že veliko ložeje vidi, da ste nalogi različni. Tudi se tukaj bolj jasno vidi, da odgovora vse kaj drugega pomenita, dasiravno ste si števili enaki. 5. del od 30 gl. je namreč 6 gl., in 5 gl. ni v 30 gl. 6 gl. krat, ampak 6krat zapopadeno.

(Dalje prih.)

T e č n o u č i l o.

Kazavni poduk.

Postelja.

S n o v a. Posteljnjak ali posteljišče, žimnica, rjuha, odeja, podzglavje.

U č b a. Posteljnjak je lesen, nekteri tudi železen. Ima štiri noge, končnice in stranice. Posteljnjak se lahko narazen dene. V posteljnjaku na dnu je slama, listje, mah i. t. d.

Slamnica je iz platna, v nji je slama; v plevnici so pleve. — Bolj premožni ljudje imajo na slamnici tudi še žimnico, ktera je s konjsko žimo nabasana. — Rjuha je iz platna, in je spodnja in zgornja. Za odejo imamo kovter ali plahto. Postelja ima zglavje in znožje. Pri glavi je zglavje, pri nogah pa znožje. V zglavji je podzglavna blazina. Postelja se zakrije s pregrinjalom. Postelja se mora vsaki dan postiljati. Na postelji ležimo, kadar spimo, ali če smo bolni. Bolnik, če ne ozdravi, je na smertni postelji, to je, umerje na nji. Otroci spé v zibeli. Kdo naredí posteljnjak in zibel? Kdo pa posteljno opravo? Postelja je večidel posebej v kaki izbi, kteri pravimo spavnica. Spavnica se mora vsaki dan prevetriti, da se sapa v nji sčisti. V spavnici ne sme biti prevroče. V vroči izbi ni zdravo spati. V spavnici se oblačimo in slačimo. Sramožljivi otroci ne hodijo razpravljeni po hiši. Preden gremo spat, molimo in se pokropimo z blagoslovljeno vodo. Kdor po dnevu pridno dela in ima dobro vest, prav sladko spi, akoravno ima terdo posteljo. Dobra vest je naj bolj mehka blazina.

Navod za podučevanje v petju.

(Dalje.)

IV. Vaja.

a) Učitelj igra in učenci taktirajo. Poglej II. vajo!

b) in c) 1.) Ponavljanje „skepa od zdolej“. Poglej III. vajo!

2.) Zdaj učitelj predigra, in potem zapoje: c^h, c, z la, la, in k pervema dvema glasovama enkrat udari, k tretjemu glasu pa zopet enkrat.

U. Kaj zapazite pri tem novega?

O. Da se dva glasova zaporedoma na en udarec in sicer še enkrat tako hitro zapojeta, kakor takrat, ko se na vsaki udarec le en glas poje.

Ako učenci tega precej ne zapazijo, jim je treba še enkrat predigrati, še enkrat ali pa še večkrat zapeti in zraven taktirati. Povedati jim pa tega nikar, ker bi tako ravnanje pazljivost pod klop spravilo.

- 3.) Zdaj naj se ponovi „sklep od zdolej“ po vseh svojih spremembah o veljavi, t. j. dolgosti svojih posamnih glasov. Poglej III. vajo!

Toraj: 1, 2, 3, 4 — 1, 2, 3, 4 — 1, 2, 3, 4 —
 1, 2, 3 — 1, 2, 3 — 1, 2, 3
 1, 2 — 1, 2 — 1, 2 —
 1 — 1 — 1
 1 — 1

- 4.) Zdaj učitelj predigra c, d, c. Učenci štejejo glasove, potem presojujejo: Drugi je bil višji, kot prvi, tretji je bil nižji, kot drugi, tretji je bil prvemu popolnoma enak.

Zdaj učitelj ravno na te glase zapoje: la la la. Učenci pa k vsakemu glasu enkrat udarijo. In zdaj se o tem izgledu izpeljuje vse, kar je bilo pri „sklepu od zdolej“ rečenega. Poglej III. vajo! — Na zadnje učitelj pové, de se tej vaji pravi: „sklep od zgoraj.“ Zakaj? Zato, ker je predzadnji, drugi glas višji, kakor zadnji, tretji, — in toraj to vajo skleniši glas iz višje na nižjo stopnjo prestopi: od zgoraj dol’.

- 5.) Učitelj naj oba sklepa zaporedoma predigra, in naj učence napeljuje, da razloček med njima dobro zapazijo, in se o tem razgovoré, posebno pa, de se glas pri „sklepu od zdolej“ le malo premakne, pri „sklepu od zgoraj“ pa veliko več. Vse to morajo učenci sami najti; učitelj naj jih le umno napeljuje.

Pri „sklepu od zdolej“ se stori toraj „mala stopnja“ (halber Ton); pri „sklepu od zgoraj“ pa „velika stopnja“ (ganzer Ton). Ta dva sklepa sta tako važna, da naj ju učitelj pri vsaki vaji skozi celo leto ponavlja.

d. Z obema sklepoma naj se združujejo besede, kakor: Soln - čni žar, hrib in log, po - jem rad, več - na luč, bi - ser drag, lu - ne svit, lah - ko noč, in več takih. Kadar se pojeta sklepa po zadnji spremembi, kjer dva glasova le en udarec veljata, naj se ne rabijo zmiraj le po trije, temuč včas tudi le dva zloga.

(Dalje prih.)

Slovnice slovenskega jezika.

Iz gosp. Marnovega spisa, kateri se nahaja v letošnjem letopisu ljubljanske gimnazije, podamo slov. učnikom te le koristne čertice:

Gosp. pisatelj pravi: „Vém, da slovniški uk zlasti sedanji čas ni všeč; pa tudi vém, da je sedanji čas kej plitev v marsikterem uku; da je ravno zavoljo tega toliko uskokov in tihih in glasnih nasprotnikov slovenščine, ker je slovniško dobro ne znajo, si je toraj pisati ne upajo;*“) nasprot pa tudi vém, da so terdni slovničarji večidel terdni jezikoznanci in knjižniki in toraj krasota svojega naroda s spisi, s kterimi razjasnujejo in množijo domače slovstvo, in sploh vém, da je, kakor Kvintilian govori, slovniška vednost izmed vsih vednost edina, ktera več koristi prinese kakor kaže; kaže le majhne reči, pa je podpora vsim tudi nar večim vednostim, je toraj mladim potrebna, starim prijetna, vsim pa koristna. — — —

Kdor si hoče popolno znanje kacega jezika prilastiti, je treba, da se soznani z njegovim notranjim in vnanjim blagom. Uno hrani slovar, to kaže slovnica. Pervo slovnico našega jezika je spisal Adam — in sicer Adam Bohorič (1584).“

Potem gosp. pisatelj našteva in pretresa zaporedoma vse slovnice, ktere so prihajale na svetlo. Izmed vseh se naj bolj odlikujejo Kopitarjeva (Laibach. Korn. 1808. S. 460.), Vodnikova (V Lublani. Eger. 1811. S. 190.), Metelkova (Laibach, 1825. Eger. S. 296.), od ktere so vse naslednje slovnice dobivale svojo luč, — Murkova (Grätz, 1832. Ferstl-Greiner. S. 206.), Potočnikova (Laibach. Blasnik. 1849. S. — Zweite, verb. Auflage. Laibach. Blasnik. 1858. S. 184.), Navratilova (Laibach. 1850. Blasnik S. VI. 4.º XVI.), Janežičeva (Slovenisches Sprach- und Lesebuch für die unteren Klassen der Gymnasien und Realschulen. Vierte Auflage. Klagenfurt. Liegel. 1860. 262.), ktera je posebno rabna, ker spisal jo je verli učenik, ki ima z mladostjo sam opraviti, in iz skušnje vé, česar je učencu treba. Razun te je spisal g. Janežič tudi v slovenskem jeziku: Slovenska Slovnica s kratkim pregledom slovenskega slovstva, ter z malim cirilskim in glagoliškim berilom za Slovence. V Celovcu. Liegel. 1854. S. 182. Slovnica vse poprešnje slovenske prekosí. — —

Naprej govori g. pisatelj od različnih pisav, od am — iga, om — ega i. t. d. Nazadnje pa tako le prav jasno dokazuje:

„Ako toraj po slovnica posnamem razloček med pisavo om in am, so naslednji razlogi za om: 1) Staroslovenščina, in ker je novoslovenščina prava hčerka, se spodobi, da se po nji ravna; 2) sorodni slovan. jeziki: hrov.-serb., slovašk., rus. in rusin, vsaj nekaj; 3) se rabijo te oblike pri kranj.-dolenskih, hrov., oger. in štajar. Slovencih; 4) so v resnici slovenske, in v vsih boljših slovnica poterjene; 5) pospešujejo vzajemno približevanje slov. bolj memo am,

*) Menda ravno zato ima tudi naš mladi „Tovars“ toliko malo podpore pri naj bližnjih učiteljih naših šol. „Po njih sadu jih bote spoznali.“ Vredn.

a ma; 6) se po njih moške in srednje imena dosledno ločijo od ženskih; 7) ako se nalašč ne zategujejo, tudi lepoglasja ne kazé; 8) v knjižnem jeziku vsaj enota gospodinji; 9) so starejše kot a m, — beró se ne le v stari, ampak tudi v novi slovenščini. vid. b r i z. s p o m. — Čast toraj, komur čast. — Za e ga, e mu, e m pri prilogih enoj. štev.: 1) Zlaga in razlaga ali izpeljava, ako je res iz namestke i, j e g a, j e m u in iz priloga: lep - i, lep - j e g a, lep - j e m u; 2) nekaj Slovencev, štaj. in oger., na tanko e ga izgovarja, 3) izrekujemo večidel polglasnik, ki ga tudi večidel z e zaznamnjamo, ker zanj pravega znamja v novoslov. pogrešamo; 4) se strinjamo po njih s Poljci, razun h s Čehi, zlasti s Slovaki, spodnjimi in gornjimi Serbi ali Lužičani, in po ožjih ali topljenih soglasnikih skoraj z vsimi Slovani; 5) se ta množnik nekoliko stika z imenskim: drev esa, sem ena, tel esa; 6) so te oblike ravno tako stare v novoslov.: čudega, zlega, tu-jega i. t. d. Oblike om - e g a nam. a m i g a so tedaj prav pristojne novoslovenščini, in se jih nikomur ni treba braniti.“

Književnost.

Drobtinice za novo leto 1861. Učiteljem in učencem, staršem in otrokom v poduk in kratek čas. XV. letnik. Izdalo vodstvo Lavantinskega semeniša. V Marburgu. Natisnil E. Janežič. Popolnoma je resnično, kar nam letošnje prelube „Drobtinice“ v predgovoru naznanjajo, rekoč: „Hvala Bogu! tudi letošnje leto je za Drobtinice rodovitno bilo, in sicer na njih novem seli: iz mnogih krajev lepe slovenske zemlje so se nabrali mnogoverstni kosci, znameniti za duhovnike in učitelje, pa tudi za proste stare in mlade Slovence v poduk, izgled in, kar je naj važnejšega, tudi v posnemo in porabo.“ Pridjan je tudi venec nekterih blagoslovnih pesem z napevi vred. — Lice jim kinča podoba sv. Joaneza Kerstnika. Natis je ličen. Štejejo na vel. osm. 22 pol, in veljajo lepo terdo vezane 1 gl. 40 kr. Dobivajo se po vseh slov. bukvarnicah.

Pervo berilo za slovenske šole v c. k. avstrijskih deželah. Velja zvezano v platn. herbtu 24 n. kr. Na Dunaju. V c. k. založbi šolskih bukev. 1861.

Drugo berilo za slovenske šole v c. k. avst. deželah. Velja zvezano v platn. herbtu 37 n. kr. Na Dunaju. V c. k. založbi šolskih bukev. 1861. —

Ta dva berila sta sestavljena iz naj boljih spisov dosedanjih slov. beril za ljudske šole in iz različnega novega, prav izverstnega blaga, katero je tako marljivo urejeno, da je za naše ljudske šole zelo zelo pripravno. Pisano je vse prav razumno, pravilno in gladko z oblikami ega, e mu, e m; samo om je še to pot zastal. Vsako šolsko berilo pa dobí pravo življenje le tam, kjer ga učitelj vé prav rabiti in njegovo blago učencem prav razkazovati in prodajati. Naš „Tovaraš“ bo tedaj za naprej večkrat kaj od tega govoril.

Erstes Lesebuch für den deutschen Sprachunterricht in nicht-deutschen Volksschulen. Preis, in Leinwandrücken, 21 Nkr. Wien. Im k. k. Schulbücher-Verlag. 1861. — To berilo bo služilo pri poglavnih šolah namesti dosedanjega „Erstes Sprach- und Lesebuch“.

Zweites Lesebuch für den deutschen Sprachunterricht in nicht-deutschen Volksschulen. Preis, in Leinwandrücken, 27 Nkr. Wien. Im k. k. Schulbücher-Verlag. 1861. — To berilo je odločeno za III. razred naših poglavnih šol.

Drittes Lesebuch für den deutschen Sprachunterricht in nicht-deutschen Volksschulen. Preis in Leinwandrücken 36 Nkr. Wien. Im k. k. Schulbücher-Verlag 1861. To berilo se bo rabilo v IV. razredu naših poglavnih šol. Reči moremo, da so tudi te nemške berila prav izverstno sestavljene. Spisi so prav kratki, mikavni, razumljivi, in našim slov. učencem prav prav primerni. Zanimivi so, postavim, stavki (II. Leseb.): „Heimat und Vaterland“, „Krain“, „die Adelsberger-Grotte“, „der Zirknitzer-See“, „Laibach“, „die Nachbarländer von Krain“ i. t. d. Kdo bi se serčno ne veselil, ko vidi v šolskih knjigah take domače spise, namesti prejšnjih ptujih, s kterimi se je naša mila mladost ukvarjati mogla!

Darek pridni mladosti podelil A. Praprotnik, učenik v Ljubljani. Z nekterimi podobcami. Pervi zvezek. V Ljubljani. Natisnil in založil J. Rud. Milic. 1861. Te bukvice, ktere smo že v zadnjem listu „Uč. Tovarša“ naznanili, so že od 15. avg. na prodaj pri založniku in tudi pri drugih bukvarjih v Ljubljani in drugod po Slovenskem. Obsegajo na 136 stranéh v šestnajstérki 21 krajših in daljših povestic, 27 pesmic in še mnogo drugih takih reči za našo mladost. Upamo, da jih smemo vsem gosp. šolskim prednikom, učiteljem, staršem in vsem prijetlom mladine z dobro vestjo priporočevati. Veljajo lepe vezane za darila 40 nkr.

Opominek za orglavca.

Red za cerkvene pesmi v tem mescu: **Za 15. ned. po bink.:** Pri darovanji: Od angela varha: „Angel božji, ki me vodiš,“ — ali „Ko me novi dan zbudi,“ (glej Potočnikove sv. pesm. 4. nat.)

Za 16. ned. po bink. ali za mali šmaren: Pri darovanji: „Dans veseli oznanujmo!“ (glej Potočnikove sv. pesm.) — ali „Kaj s' je Bog na svetu 'zvolil!“ (glej Dolinarjeve pesm. od praznikov.)

Za 17. ned. po bink.: Pri darovanji: „Marija! o sladko ime!“ (glej Petočnikove sv. pesm.) — ali „Zakličem, Marija!“ (glej Riharjeve nap.)

Za 18. ned. po bink.: Pri darovanji: Od sv. Matevža ap. ev.: „O pomisli, grešnik vbogi!“ (glej Dolinarjeve pesm. od svetn. in svetnic v ljublj. škofii samó v podružnicah česčenih.)

Za 19. ned. po bink.: Pri darovanji: Od sv. Mihaela arh.: „Vi angelov kori česčenje glasite!“ (glej Potočnikove sv. pesm.)

Novice.

Oznanja se, da bo 24. in 25. septembra t. l. v Ljubljani **konzistorialna preskušnja** za nastopne učitelje.

S škofjskim razpisom v Ljubljani, 13. avg. t. l. št. 1086/125, se tudi daje na znanje, da je v dunajski založbi šolskih bukev na svetlo prišla: **Praktische Orgelschule für Präparanden** von Friedrich Kittl, Direktor

des Konservatoriums für Musik in Prag. Preis 60 Nkr.“ Sl. c. k. državno ministerstvo z razpisom 24. jul. t. l. št. ^{4439/309} to delo zaznamnja kot rabno pomoč za preparandije, in spominja nanj tudi učitelje.

Dr. J. R. Razlag v Gradcu je razpisal povabilo na naročbo „**Slovenskega pravnika**“, kateri bo obsegal kratke povzetke potrebnih postav, obrazce ali izglede raznih pisem, kakor: kupnih, prodajnih, ženitnih in drugih pogodb, dolžnih pisem in odstopnic, pobotnic, svedočb ali spričb, potem spisov in vlog na sodnije in uradnije sploh i. t. d. Cela knjiga bo štela 15 tisk. pol v veliki osmerki, in se bode izdajala v zvezkih po 5 pol, vsak zvezek po 50 kr. Čisti znesek je namenjen jugoslavenski akademiji znanostih. Na 10 naročenih zvezkov se bode eden naverigel; naročnina se bo odraščala pri sprejemi knjižice. — Imena naročnikov se prejemajo do 1. oktobra t. l.

† 5. avg. je umrl v Gradcu po dolgi boleznj g. Jožef Drobnič, duhovnik lab. škof. in začasni učitelj slov. jezika na graški gimnaziji in verli slov. pisavec. Bil je tudi iskren podpornik našega „Tovaraša“. Naj mirno počiva!

Od gorenskih planin mesca avgusta. Kdo se tudi v poznejih letih z veseljem ne spominja dneva, ko so ga bili kot majhnega otroka pripeljali njegov boter v cerkev, da so ga škof poterdili v veri po zakramentu sv. birme! — Tudi otročičem železniške fare bosta ostala 7. in 8. dan avg. gotovo do smerti v naj boljšem spominu, ker vidili so ta dneva pervikrat obličje tistega gospoda, po katerem so že tako dolgo preserčno koperneli; imeli smo namreč pri nas njih milost, našega slavnega gosp. knezoškofa Jerneja. — Že zjutraj zgodaj 7. avg. je bilo pripravljeno naši bolj odrasčeni mladosti duhovno veselje. Pobožno se je zbrala ob 6. uri k sv. maši, po kateri so ji lomili naš blagi g. fajmošter kruh večnega življenja v zakramentu sv. rešnj. telesa. Rajska milo je sijalo juterno solnce na malo čedico, ki je v ginljivi molitvi klečala pred in po sv. obhajilu pred altarjem, ki je bil že lepo opravljen za škofov prihod. — Celi ta dan je minil v veselem pričakovanju in pripravljanju na slavni prihod. Okoli 4. ure popoldne so bili že otročiči s krasno šolsko zastavo pri vходу v terg ob lepem slavlolu zbrani; vsi so bili praznično oblečeni, in so imeli zelene vejice v rokah, ter komaj že čakajo, kdaj jim bodo na bližnjem gričku nastavljeni možnarji naznanili, da bližajo se nam naš ljubljani vikši pastir. Ura odbije 5; v sosednih Selcih možnarji zagromé; naši odgovorijo; — vse nas presine neizrekljivo veseli čut. Možnarji če dalje bolj pogostoma pokajo, zvonovi veličastno priterkujejo; kočija priderdra; — otročiči pa in velika množica ljudi, ki je blagemu knezu naproti prišla, vsi pokleknejo, in sprejememo sv. blagoslov. Spremili smo vikšega pastirja potem do cerkve, in od tam tudi do farovža. Ves terg je bil prav lepo ozaljšan, zlasti pa okoli cerkve, kjer je veliko mlajev ponosno stalo in tudi postavljen bil krasni slavalok — se vé — s slovenskim napisom. — 8. avg. se je pričelo veliko opravilo ob 9. uri; — 476 birmavcov iz domače in iz sosednih fará je bilo pripravljenih za sv. zakrament; v lepi procesii pripeljejo gg. duhovni visokočislana g. knezoškofa v cerkev, kjer so naj pred maševali, potem pa so poklicali na malo čedico poterdnika sv. duha, ter pričeli maziliti z oljem zveličanja. Zaderžanje botrov in otrok med sv. opravilom je bilo prav spodobno; viditi je bilo, da šole, katerih imamo v selški dolini 4, rodé dober sad. —

Naj večá čast pa je bila našim šolarčkom po končani sv. birmi, ker so milostlivi nadpastir s preč. g. dekanom in mnogimi duhovskimi in deželskimi gospodi obiskali tukajšnjo šolo. Železniška šolska izba je sicer vedno lepa, ker je prostorna in svitla. Ima pa tudi osmero sprelepih podob v zlatih okvirjih*); toda za ta dan so bile nedeljske šolarce tudi še klopi in tla tako belo umile, da je bilo vse snažno, kakor po mizi. — Z lepim kristijanskim pozdravom

*) Te podobe so na sprednji steni: Kristus na križu, sv. Alojzi, Marija brez madeža spočeta, njih veličanstvo cesar Franc Jožef I., podučni red; — na levi steni pa: njih svetost papež Pii IX., njih milost škof Friderik Baraga, njih milost rajn. knezoškof Anton Alojzi. Pis.

„Hvaljen bodi Jezus Kristus“ stopijo blagi knezoškof v šolo, kjer so se pri otrocih prav po izgledu nebeškega učenika prijazno obnašali. Ukazali so otroke spraševati kerščanski nauk, berilo in številenje iz glave; tudi sami so se z otroci prijazno pomenkovali, in tako res vse serca za se vneli. Podelivši šolarčkom apostolski blagoslov so se poslovili zopet pri mladini z neprecenljivimi besedami: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ — Lep, res prelep pozdrav je ta v poslovilo blagega pastirja od nedolžnega kardelca otrok. — Popoldan okoli 4. ure so blagi gospod zopet zapustili Železnike; mi pa za odhodno kličemo za njimi iz dna hvaležne duše: Bog ohrani ljubljanski škofiji tako dobrega pastirja in očeta mnogo mnogo let! Angel božji naj jih spremlja po vseh njih potih, in naj jih kmali zopet pripelje v našo tiho dolinico. *Rodoljub Podratitovski.*

Iz Ljubljane. Letošnji letopis naše realke nas je prvič razveselil z imenitnim slov. spisom „Glasoslovje slovenskega jezika“, katerega je spisal verli g. A. Lésar, učitelj veroznanstva in slov. jezika na tuk. realki.

Iz Ljubljane. Iz mnogih povabilov k šolskim preskušnjam in razredb učencov, kar smo dobili, vidili in zvedili iz raznih krajev, moremo to le posneti: V pogl. šoli za dečke v Škofjiloki so bile preskušnje 29. in 30. jul. Učencov v tej šoli je bilo 425. Učili so z g. vodjem še 4 učeniki, vsi skup 94 ur na teden. Slovenskemu jeziku je bilo med tem časom 20 ur odločenih. V perijohah so slovenske imena učencov po slovenski pisane, tako, kakor se na Slovenskem spodobi, — ne pa, kakor jih še tu pa tam pišejo z nekdanjo bohoričico, ali z nemško mešanico. — V loški dekliški pogl. šoli pri gosp. nunah so bile preskušnje 31. jul. Učenk je bilo 376, ktere so se učile na teden 130, med tem časom pa slovenščino 21 ur. — V pogl. šoli v Terziču so bile preskušnje 30. in 31. jul. Učencov in učenk je bilo 680. Učili so z g. vodjem tudi še g. fajmošter, en katehet in 3 učeniki, vsi skup 99 ur na teden, med katerimi jih je bilo za slov. jezik 15. Tudi v Terziču so v perijohah slovenske imena po slovenski pisane. — V Kranju so bile preskušnje 2. in 3. avg. Učencov in učenk je bilo 735. Učili so g. vodja, en katehet, 4 učeniki in ena učenica, vsi skup 110 ur na teden, med katerimi jih je slov. jezik dobival 19. V pogl. šoli v Kočevskem mestu so bile preskušnje 6. in 7. avg. Učencov in učenk: 549. Učili so jih g. vodja, g. dekan in 4 učeniki, vsi skup 96 ur na teden, med katerimi jih je spadalo na slovenščino 6. — V pogl. šoli v Jdrii so bile preskušnje 8. in 9. avg. Učencov in učenk je bilo 821, med temi tudi 26 šolskih pripravnikov. Učili so g. vodja, dva kateheta, 6 učencov in 2 učenici, vsi skup 177 ur na teden. Slov. jezik jih je imel 35. — Na Dobrovi in Brezovici poleg Ljubljane je bila šolska preskušnja 27. avg. V dobrovsko šolo je hodilo v delavnikih 262 učencov in učenk, — v brezovsko pa 195. V obeh šolah so se otroci tudi učili sadjoreje. — V Senožečah je bila šolska preskušnja 29. avg. Učencov in učenk je bilo 214. Perijohe so vse po slovenski pisane. Želeti bi bilo, da bi v tej zadevi tudi druge šole posnemale senožeško! — V pogl. šoli v Ipavi so bile preskušnje 29. in 30. avg. Učencov in učenk je bilo 390. Učili so g. vodja, en katehet in 3 učeniki, vsi skup 92 ur na teden, med katerimi jih ima slov. jezik kakih 16. Perijohe imajo šl. imena po slovenski pisane. V nedeljski šoli se je učila tudi Vertovcova „vinoreja“, kar živo kaže, kako lepo in lahko skerbni šolski predniki šolo uredujejo po okoliščinah in potrebah svojega kraja. — V pogl. šoli v Černomlju bodo preskušnje 2. sept. z 469 učenci in učenkami, ktere so učili g. vodja in 3 učeniki, vsi skup 86 ur na teden, med katerimi jih je slovenščina dobivala 19. — V pogl. šoli za dečke v Kamniku je hodilo 315 učencov. Perijohe imajo slov. imena po slovenski pisane.